

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi (HE 135/2024 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylimatemaatikko Tapio Isolankila, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Tuomas Kallio, työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaaliasioiden päällikkö Pirjo Väänänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- työllisyys- ja sosiaalipolitiikan asiantuntija Patrik Tötterman, Kunta- ja hyvinvointialueuetoön-antajat KT
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Uudenmaan ELY-keskuksen oikeudelliset palvelut -yksikkö
- Kansaneläkelaitos
- Suomen Kuntaliitto
- STTK ry
- Akava ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei huomautettavaa:

- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan lausunto TyVL 14/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia (1290/2002) ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia (555/1998). Esityksen mukaan työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansio-päivärahan korotetusta ansio-osasta luovutaan. Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksetaan jatkossa samansuuruista työttömyysetuutta kuin työttömänä ollessa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, ettei liikkuvuusavustusta voida maksaa enää työttömyysturvalaissa tarkoitetulla tavalla korotettuna, jos työpaikka tai koulutuksen järjestämispaikka sijaitsee yli 200 kilometrin etäisyydellä henkilön tosiasiallisesta asuinpaikasta taikka työn tai siihen liittyvän koulutuksen takia tehtyä muuttoa edeltävästä tosiasiallisesta asuinpaikasta. Liikkuvuusavustus on esityksen mukaan jatkossa aina peruspäivärahan suuruinen.

Osittaisen työmarkkinatuen määrää esitetään muutettavan siten, että osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärä on nykyisen 50 prosentin sijaan 35 prosenttia tuen hakijalle muutoin maksettavasta työmarkkinatuesta. Lisäksi esitetään muutosta työmarkkinatuen hakijan vanhempien huomioitaviin tuloihin, jos hakija asuu heidän taloudessaan. Vanhempien tuloina ei esityksen mukaan oteta huomioon omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettua omaishoitajan hoitopalkkiota eikä perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettua perhehoitajan hoitopalkkiota, jos toimeksiantosopimusta perhehoidosta ei ole tehty ansaintatarkoituksessa.

Esityksen taustalla on hallitusohjelma, jonka mukaan hallitus toteuttaa perusturvan uudistuksen, joka parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia sosiaaliturvakomitean välimietinnön suositukset ja selvitykset huomioiden. Uudistuksen tavoitteena on aikaansaada yksi yleistuki. Yhteen perusturvaetuuteen on tarkoitus siirtyä vaiheittain tukien määräytymisperusteita yhdistämällä. Valmisteluun liittyy hallitusohjelman mukaan työmarkkinatuen, peruspäivärahan, sairauspäivärahan, Kelan kuntoutusrahan ja vanhempainpäivärahojen vähimmäistason yhtenäistäminen ja lapsikorotusten, korotusosien ja suojaosien poisto. Lisäksi hallituksen esityksellä tavoitellaan julkisen talouden vahvistamista 26 milj. eurolla.

Kannustin osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavien korotusosien poistuminen vaikuttaa työttömän tulotasoon palveluiden ajalta. Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat 37,21 euroa päivässä ja kuukaudessa keskimäärin 800 euroa. Peruspäivärahassa ja työmarkkinatuessa korotusosa palveluiden ajalta on 5,29 euroa päivässä, joka tekee kuukaudessa keskimäärin 113,74 euroa. Ansioturvassa korotetun ansio-osan suuruus riippuu henkilön tuloista, joiden mukaan ansiopäiväraha määritellään.

Liikkuvuusavustus on peruspäivärahan suuruinen. Liikkuvuusavustukseen maksettava korotusosa vastaa suuruudeltaan peruspäivärahan korotusosaa. Liikkuvuusavustusta maksetaan enintään 60 päivältä, joten yksittäiselle saajalle korotusosan poistuminen tarkoittaa yhteensä enintään 317,40 euron menetystä.

Hallituksen esityksessä korotusosien poistumisen arvioidaan voivan heikentää työnhakijan kannustimia osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy

Valiokunnan lausunto TyVL 14/2024 vp

hallituksen esityksessä esitettyyn arvioon, kiinnittäen kuitenkin huomiota siihen, että työvoimaviranomaisen palvelut ovat jatkossakin lähtökohtaisesti työttömyysetuuden saajaa velvoittavia ja palveluista kieltäytymisestä tai muusta palvelun laiminlyönnistä voi aiheutua etuusseuraamuksia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan varsinaista tutkittua tietoa korotusosien vaikutuksista työttömiin työnhakijoihin ei ole. Kannustimien poistumisen oletetaan kuitenkin vähentävän erityisesti sellaisten palveluiden kysyntää, joiden arvioidaan epätodennäköisesti johtavan työllistymiseen. Toisin sanoen vaikutuksen arvioidaan kohdistuvan palveluihin, joiden kysyntää on nykyisin lisännyt siihen osallistumisesta saatava lisäetuus, eikä niinkään palvelusta saatava muu hyöty.

Hallituksen esityksen mukaan on todennäköistä, että työllistymistä edistävien palveluiden ajalta maksettavien korotusosien poistamisen vaikutus työllisyyteen on merkitykseltään vähäinen. Samoin liikkuvuusavustuksen korotusosan poistamisen vaikutus työllisyyteen arvioidaan vähäiseksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy tältä osin hallituksen esityksessä esitettyihin arvioihin. Valiokunta toteaa, että muutoksen jälkeenkin työttömillä on mahdollisuus saada liikkuvuusavustusta peruspäivärahan suuruisena ilman korotusosaa. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että korotusosista luopumisesta huolimatta useimpien työttömyysturvalaissa tarkoitettujen työllistymistä edistävien palveluiden ajalta on edelleen mahdollista saada kulukorvausta.

Ennen lain voimaantuloa alkaneet palvelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jos työllistymistä edistävä palvelu on alkanut ennen lain voimaantuloa, palvelun ajalta voidaan maksaa peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosaa tai korotettua ansio-osaa lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta palvelun loppuun saakka, kuitenkin kokonaisuudessaan enintään 200 päivältä. Jos palvelu kuitenkin järjestetään jaksotettuna erillisiin kokonaisuuksiin siten, että jaksot eivät liity yhtäjaksoisesti toisiinsa, korotusosaa tai korotettua ansio-osaa ei makseta palvelujakson ajalta, joka alkaa lain voimaantulosta tai myöhemmin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että myös liikkuvuusavustuksen korotusosaa voidaan maksaa viimeistään 31.12.2024 alkaneeseen työhön tai työhön liittyvään koulutukseen lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta sen koko enimmäisajan.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena edellä kuvattua ratkaisua, jonka mukaan lainsäädäntöön tehtävät muutokset koskevat lähtökohtaisesti vain työllistymistä edistäviä palveluita, jotka alkavat lain voimaantulon jälkeen. Valiokunta toteaa, että tällä suojataan palveluihin osallistuvien työnhakijoiden odotuksia siitä, että palveluun osallistumisen vaikutukset etuusoikeuteen eivät muutu palvelun aikana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TyVL 14/2024 vp

Helsingissä 7.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok

varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd

jäsen Miko Bergbom ps

jäsen Jessi Jokelainen vas

jäsen Atte Kaleva kok

jäsen Tuomas Kettunen kesk

jäsen Mikko Lundén ps

jäsen Anders Norrback r

jäsen Jorma Piisinen ps

jäsen Mikko Polvinen ps

jäsen Piritta Rantanen sd

jäsen Tere Sammallahhti kok

jäsen Timo Suhonen sd

varajäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Orpo-Purran hallituksen työttömyysturvan kolmannen aallon leikkaukset kohdistuvat hallituksen esityksen HE 135/2024 vp mukaisesti työttömyysturvan korotusosiin ja liikkuvuustukeen. Leikkaukset kohdistuvat samoihin ihmisryhmiin kuin aiemmatkin, jo voimassa olevat työttömyysturvan heikennykset. Tämäkin leikkaus aiheuttaa merkittäviä negatiivisia taloudellisia yhteisvaikutuksia työttömyysturvan saajille. Hallituksen esityksen vaikutustenarviointi on tehty ylimalkaisesti, eikä leikkausten yhteisvaikutuksia ole riittävällä tarkkuudella arvioitu.

On selvää, että tämäkin leikkaus tulee heikentämään työllistymistä edistävien aktiivitoimien ja työllisyystoimiin osallistumisen kannustavuutta, vähentäen myös työvoiman liikkuvuutta. Näillä työttömyysturvan leikkauksilla ei ole osoitettu positiivisia työllisyysvaikutuksia. Esitys on esimerkki hallituksen kylmästä heikoimmassa asemassa olevilta leikkaamisesta. Se on omiaan lisäämään ja pitkittämään Suomen kansatalouden matalasuhdannetta, taittamaan kotimaista kulutuskysyntää sekä jarruttamaan työn perässä liikkumista. Esitys voimistaa työmarkkinoiden toimialojen ja maan eri alueiden kohtaanto-ongelmaa, kun työttömien liikkumisen avustaminen lopetetaan.

Lisäksi erityisesti korotusosien leikkaukset osuvat jälleen myös lapsiperheisiin kasvattaen lapsiperheköyhyyttä. Aktiiviajan korotusosia saaneista vuonna 2023 kolmasosalla, lähes 20 000:lla, oli alaikäisiä lapsia. Lasten yhteismäärä oli yli 35 000.

Työttömyysturvan korotusosien ja liikkuvuusavustuksen historia on vankasti kolmikantaisessa sopimisessa. Nyt Orpo-Purran hallituksen yksipuolisilla leikkaustoimilla työttömyysturvaan tuhoetaan malli, joka on rakennettu yhteistyöllä ja sopien työmarkkinaosapuolten välillä. Nyt tietoisesti halutaan murentaa turvaa, jolla työvoimasta on pidetty huolta myös huonoina aikoina sekä haastavissa talouden suhdannetilanteissa. Työvoima jätetään vaille valtiovallan suojelua, kun malli ja harkitut mekanismit yksioikoisesti lopetetaan.

Työttömyysturvan korotusosat ja liikkuvuusavustus ovat olleet teknisesti helppoja toteuttaa. Ne eivät ole aiheuttaneet ylimääräistä byrokratiaa. Tukien rahoituksesta ovat huolehtineet työnantajat ja palkansaajat työttömyysvakuutusmaksulla. Korotusosa on sovittu aikanaan osana työmarkkinajärjestöjen sopimusratkaisua vaikuttaen myös muuhun sopimuksen sisältöön palkoista ja teksteistä. Se on sovittu myös työttömien positiiviseksi kannusteen osallistua työllistymistä edistäviin aktiivitoimiin ja osaamisen kehittämiseen. Tällaista yhteistyössä tehtyä sopimista tarvittaisiin edelleen.

Vanhempiensa taloudessa asuvan, osittaista työmarkkinatukea saavan tuen pienennys 50 prosentista 35 prosenttiin heikentää entisestään työttömän työnhakijan osallistumista avoimille työmarkkinoille. Pelkkä tuen pienennys ei tuo työttömälle työpaikkaa eikä kannusta aktiivisemmin hakemaan töitä, sen sijaan sillä voi olla päinvastainen vaikutus.

Valiokunnan lausunto TyVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide

Pitkäaikaistyöttömille liikkuvuusavustuksen poisto heikentää suuresti hakeutumista töihin ulko-paikkakunnille, jopa satojen kilometrien päähän. Pitkäaikaistyöttömien määrä jo tällä hetkellä lähes 100 000 henkilöä. Poiston sijaan liikkuvuusavustusta olisi ennemmin pitänyt kehittää kuin poistaa. Alueiden ja työmarkkinoiden eriytyminen ajaa työvoimaa liikkuvuusloukkuun, kun asuntojen arvot romahtavat. Työvoiman liikkuvuus jähmettyy, joka lisää kohtaanto-ongelmien syntymistä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 7.11.2024

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd
Jessi Jokelainen vas
Tuomas Kettunen kesk